

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПСИХОЛОГІЇ**

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО**

Статус дисципліни – обов’язкова

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань: 08 Право

Спеціальність: 081 Право

Освітня програма: Право

Форми здобуття вищої освіти — очна (денна), заочна

Мова викладання — українська

Форма підсумкового контролю — екзамен

УДК 341.9**РОЗРОБНИКИ:**

Вікторія МАЗУР – доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Віталій Кучер – кандидат юридичних наук, доцент (ЛьвДУВС)

Лариса Герасименко – кандидат юридичних наук, професор (Національна академія внутрішніх справ)

Обговорено та схвалено вченою радою Національної академії внутрішніх справ 24.09.2024 року, протокол № 21/2-5

Гарант освітньої програми:

Лукашенко Альона Анатоліївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні засади міжнародного приватного права, його історичний розвиток; виникнення та становлення науки міжнародного приватного права; характеристика джерел міжнародного приватного права; загальне вчення про колізійну норму та застосування іноземного права; правовий статус суб'єктів міжнародного приватного права; практичні аспекти колізійного та уніфікаційного регулювання окремих видів приватних відносин; основи міжнародного цивільного процесу та міжнародного комерційного арбітражу..

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Міжнародне приватне право» є опанування здобувачами вищої освіти інструментарію навчальної дисципліни; усвідомлення та досягнення всебічного глибокого розуміння природи і суті норм права, які регулюють окремі інститути міжнародного приватного права, методи і сучасні джерела правового регулювання приватних відносин, які ускладнені «іноземним» елементом, судову та арбітражну практику вирішення міжнародних приватноправових спорів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Міжнародне приватне право» є оволодіння здобувачами вищої освіти навичок самостійної практичної роботи, формування системи науково-теоретичних та практичних знань в сфері правового регулювання відносин, що складають предмет міжнародного приватного права.

Пререквізити:

юридична деонтологія; теорія держави і права, конституційне право; історія держави і права; цивільне право; основи соціології; основи політології;

Постреквізити:

трудова право, цивільний процес; кримінальне право; кримінальний процес; господарське право

Компетентності відповідно до першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступеня бакалавр зі спеціальності 081 «Право»

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.
Загальні компетентності	ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми. ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему. СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини. СК5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права. СК6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України. СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступеня бакалавр зі спеціальності 081 «Право» повинні продемонструвати такі результати навчання:

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 4. Знати та розуміти основи права Європейського Союзу.

РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального та процесуального права.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- основний понятійний апарат міжнародного приватного права;
- методи правового регулювання міжнародних приватних відносин;
- джерела правового регулювання міжнародних приватних відносин;
- зміст фундаментальних інститутів сучасного міжнародного приватного права;
- особливості становлення та тенденції сучасного розвитку міжнародного приватного права в Україні та світі;
- основні види та типи колізійних прив'язок;
- проблеми, що виникають при застосуванні колізійних норм;

вміти:

- застосовувати понятійний апарат міжнародного приватного права;
- застосовувати основні міжнародні та внутрішні акти правового регулювання приватноправових відносин, які ускладнені «іноземним» елементом;
- здійснювати базовий правовий аналіз норм цивільного законодавства та Закону України «Про міжнародне приватне право»;
- визначати проблеми реформування міжнародного приватного права і перспективи його розвитку;
- застосовувати набуті знання у практичній діяльності.

Структура навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні положення міжнародного приватного права

Право приватне і право публічне. Сфера дії міжнародного приватного права, зростання його ролі в сучасних умовах. Поняття міжнародного приватного права. Відносини, які регулюються нормами міжнародного приватного права. Поняття і види іноземного елемента у відносинах цивільно-правового характеру. Співвідношення та взаємодія міжнародного приватного права і міжнародного публічного права. Місце міжнародного приватного права в системі права. Співвідношення міжнародного приватного права з цивільним, сімейним, трудовим правом та цивільним процесом. Природа норм міжнародного приватного права. Система міжнародного приватного права як галузі права України. Основні доктрини міжнародного приватного права: суть та історія виникнення.

Поняття і види джерел міжнародного приватного права. Внутрішнє законодавство держави як джерело міжнародного приватного права. Українське законодавство з питань міжнародного приватного права. Закони про міжнародне приватне право та інші нормативні акти зарубіжних країн. Міжнародні договори. Види міжнародних договорів. Багатосторонні договори, які містять уніфіковані колізійні та матеріальні норми. Міжнародні центри з підготовки конвенцій в галузі міжнародного приватного права. Значення уніфікації норм міжнародного приватного права. Звичаї, судова і арбітражна практика. Вплив доктрини на розвиток міжнародного приватного права.

Тема 2. Загальні засади правозастосування в міжнародному приватному праві

Вчення про колізійну норму. Поняття та передумови колізії законів у міжнародному приватному праві. Об'єктивна необхідність колізійних норм. Поняття, структура та види колізійних норм. Поняття статуту правовідносин. Основні формули прикріплення та сфера їх застосування.

Визначення типу та виду колізійних прив'язок. Латинське «ім'я» колізійної прив'язки.

Загальні питання застосування колізійних норм. Регулятивна функція колізійної норми та її складові: визначення статуту правовідносин (первинна кваліфікація) та застосування конкретних матеріально-правових норм (вторинна кваліфікація). Проблеми застосування конкретної норми права (неізолюваність норми, її відображеність у судовому прецеденті).

Визначення змісту іноземного закону. Процес тлумачення норми іноземного закону у міжнародному приватному праві. Специфіка визначення змісту норми іноземного закону в міжнародному приватному праві. Складнощі тлумачення норми права в міжнародному приватному праві (різний зміст термінів, різне положення в системі права окремих правових інститутів).

Правова доктрина щодо проблеми кваліфікації та встановлення змісту іноземного закону.

Зворотна відсилка та відсилка до третього закону. Коли виникає проблема, пов'язана зі зворотною відсилкою. Поняття та приклади зворотної відсилки в міжнародному приватному праві. Випадок «трансмисії». Спроба уніфікації питань, пов'язаних з відсиланням (Женевська конвенція 1930 р. про врегулювання колізійних питань вексельного права).

Застереження щодо публічного порядку. Поняття та зміст застереження щодо публічного порядку. Позитивна та негативна концепції застереження. Уніфікація положень щодо цього застереження у міжнародному приватному праві (Гаазька конвенція про закон, що застосовується до міжнародної купівлі-продажу товарів 1955 р., Гаазька конвенція про закон, що застосовується при передачі права власності у міжнародній купівлі-продажу товарів 1958 р.).

Застереження щодо публічного порядку в українському законодавстві. Питання про закон, що підлягає застосуванню в разі використання судом цього застереження.

Обхід закону у міжнародному приватному праві. Поняття та приклади обходу закону. Обставини, що підлягають встановленню при вирішенні питання про обхід закону (вилучення правовідношення з-під дії правопорядку, штучна зміна правопорядків, отримання вигоди від цього). Засоби боротьби з обходом закону у міжнародному приватному праві.

Тема 3. Суб'єкти міжнародного приватного права

Фізична особа як суб'єкт міжнародного приватного права. Правосуб'єктність фізичної особи. Правоздатність фізичної особи. Дієздатність іноземних громадян та осіб без громадянства. Визнання іноземців та осіб без громадянства обмежено дієздатними та недієздатними. Визнання іноземців та осіб без громадянства безвісно відсутніми та оголошення їх померлими. Особливість правового статусу біпатридів. Правове положення іноземців в Україні. Біженці. Міжнародно-правове регулювання правового статусу біженця.

Поняття та види юридичних осіб в міжнародному приватному праві. Типи колізійних прив'язок щодо визначення «національності» юридичної особи. Критерії визначення національності юридичної особи за сучасним міжнародним приватним правом: місце створення юридичної особи; місце знаходження органу управління; місце здійснення основної діяльності; національність осіб, що входять до органів управління; національна приналежність капіталу. Законодавство України про правовий статус юридичних осіб. Правове положення юридичних осіб, заснованих на іноземному капіталі в Україні.

Держава як суб'єкт міжнародного приватного права. Імунітет держави: поняття та види. Концепція абсолютного імунітету та її правові наслідки. Сутність доктрини функціонального імунітету. Імунітет держав за правом України.

Тема 4. Право власності в міжнародному приватному праві

Характеристика права власності в міжнародних приватних відносинах. Поняття власності та інституту права власності. Абсолютність права власності.

Колізійні питання права власності. Об'єкти права власності іноземців в Україні. Класифікація речей за сучасним міжнародним приватним правом: за об'єктом; за здатністю брати участь у цивільному обороті; рухомі та нерухомі речі; подільні та неподільні речі; споживні та неспоживні речі. Вирішення колізійних питань права власності за законодавством України. Правовий режим іноземних інвестицій. Правове регулювання іноземних інвестицій. Міжнародно-правове регулювання питань, пов'язаних з іноземними інвестиціями.

Тема 5. Правове регулювання договірних зобов'язань у міжнародному приватному праві

Загальні положення договірного права у міжнародному обігу.

Поняття і особливості зовнішньоекономічного договору (контракту). Використання інших термінів: зовнішньоторговельний (зовнішньоекономічний) правочин, міжнародний комерційний договір (контракт).

Поняття зобов'язального статуту правочину. Сфера дії права, що застосовується до договору.

Колізійні питання договірних зобов'язань. Закон, що застосовується до форми договору. Застосування права з питань змісту контракту. Вибір права за згодою сторін договору. Право, що застосовується до договору за відсутності згоди сторін про вибір права. Випадки застосування імперативних колізійних прив'язок.

Вимоги чинного законодавства України стосовно форми, змісту і порядку укладення зовнішньоекономічних договорів (контрактів). Типові (модельні) договори. Правила МТП для використання торговельних термінів у національній, та міжнародній торгівлі ІНКОТЕРМС.

Тема 6. Правове регулювання недоговірних зобов'язань у міжнародному приватному праві

Поняття та основні види недоговірних зобов'язань у міжнародному приватному праві. Система недоговірних зобов'язань, що не пов'язані з деліктами. Зміст та колізійні питання недоговірних зобов'язань. Колізійні норми щодо недоговірних зобов'язань відповідно до Закону України «Про міжнародне приватне право».

Міжнародні багатосторонні договори стосовно деліктних зобов'язань.

Деліктні зобов'язання з іноземним елементом. Колізії законів, що регулюють зобов'язання внаслідок завдання шкоди. Колізійні питання деліктних зобов'язань в українському законодавстві. Закон, що застосовується до зобов'язань внаслідок завдання шкоди. Питання про можливість вибору сторонами зобов'язання застосовуваного права. Право, що застосовується до відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Обмеження відповідальності в окремих деліктних правовідносинах з іноземним елементом (за шкоду від забруднення радіоактивними відходами, за шкоду від забруднення нафтою, у сфері з космічної діяльності тощо).

Тема 7. Правове регулювання відносин інтелектуальної власності у міжнародному приватному праві

Поняття, принципи та джерела права інтелектуальної власності у міжнародному приватному праві. Міжнародно-правова охорона авторських прав. Основні міжнародні угоди щодо охорони авторських і суміжних прав. Промислова власність та її міжнародна охорона. Угода СОТ щодо торговельних аспектів прав інтелектуальної власності. Колізійне регулювання питань про реєстрацію права на торговельні марки.

Міжнародно-правові засади охорони результатів інтелектуальної власності. Захист авторських прав в міжнародному приватному праві. Правова охорона суміжних прав в міжнародному приватному праві. Охорона прав на об'єкти промислової власності.

Тема 8. Правове регулювання спадкових та сімейних відносин у міжнародному приватному праві

Поняття та правова природа спадкових правовідносин в міжнародному приватному праві. Колізійні питання спадкування в міжнародному приватному праві. Правове регулювання спадкових відносин. Міжнародно-правове регулювання питань успадкування. Основні положення Мінської конвенції з цих питань. Право України про успадкування. Колізійне регулювання питань, пов'язаних зі спадкуванням, за правом України. Спадкування за законом. Спадкування за заповітом. Склад спадщини. Правовий режим майна у складі спадщини. Форма спадкового розпорядження. Форма заповіту. Визначення кола спадкоємців. Перехід спадщини до держави. Поняття «відумерлої спадщини» та підстави її виникнення. Особливості права України в питаннях переходу спадкового майна до держави.

Поняття та правова природа сімейних правовідносин в міжнародному приватному праві. Колізійні норми сімейного права. Укладення шлюбу з іноземцями та особами без громадянства. Умови вступу до шлюбу: повна шлюбна дієздатність; одношлюбність; відсутність родинних відносин; добровільність; специфічні вимоги щодо укладення шлюбу. Майнові та особисті немайнові права подружжя. Вибір громадянства у шлюбі. Системи режиму майна подружжя. Інститут шлюбного контракту. Міжнародно-правове регулювання зазначених питань. Право України щодо цих питань та існуюче в ньому колізійне регулювання. Недійсність шлюбу та його припинення. Колізійне регулювання зазначених питань за правом України. Походження дітей. Правовідносини між батьками та дітьми. Усиновлення: поняття та правила здійснення. Міжнародне усиновлення та його правове регулювання. Особливості міжнародного усиновлення за правом України. Питання про громадянство дитини за міжнародним приватним правом. Положення права України у питаннях громадянства дітей. Міжнародно-правове регулювання аліментних правовідносин. Основні положення Мінської конвенції (1993 р.) та Протоколу (1997 р.) до неї у питаннях аліментних зобов'язань. Колізійне регулювання цих

питань за правом України. Правовідносини з опіки та піклування. Поняття опіки та піклування. Стан їх міжнародно-правового регулювання. Мінська конвенція про опіку та піклування. Регулювання даних питань у двосторонніх міжнародних угодах. Основні положення права України стосовно опіки й піклування.

Тема 9. Правове регулювання трудових відносин в міжнародному приватному праві

Міжнародне приватне трудове право як підгалузь міжнародного приватного права. Трудові відносини з іноземним елементом та джерела їх правового регулювання. Міжнародні правові документи про правовий статус і захист трудящих-мігрантів.

Колізійні питання трудових відносин. Право, що застосовується до трудового договору. Трудова діяльність іноземців і осіб без громадянства в Україні та порядок її здійснення.

Праця громадян України за кордоном. Регулювання посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном.

Відшкодування шкоди працівникові за міжнародними договорами України з питань трудової діяльності та соціального забезпечення працівників.

Тема 10. Міжнародний цивільний процес

Поняття, зміст і місце цивільного процесу в системі міжнародного приватного права. Джерела міжнародного цивільного процесу.

Міжнародна підсудність: поняття, види та способи визначення. Прерогаційні угоди.

Право на судовий захист і цивільні процесуальні права та обов'язки іноземних громадян, осіб без громадянства та іноземних підприємств і організацій в Україні. Процесуальне положення іноземної держави. Встановлення змісту іноземного права.

Тема 11. Міжнародний комерційний арбітраж

Поняття і правова природа міжнародного комерційного арбітражу, міжнародно-правові засади його діяльності. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Арбітражна угода: форма, зміст та правове значення. Види третейських (арбітражних) судів. Міжнародний комерційний арбітражний суд і Морська арбітражна комісія (МАК) при Торгово-промисловій палаті України, їх компетенція і регламентація діяльності. Міжнародні комерційні арбітражі в інших країнах.

Конвенція про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йорк, 1958 р.).

Консультативна допомога кафедри

Очні консультації: з 14.00 до 16.30 відповідно до графіка чергувань науково-педагогічних працівників кафедри.

Online-консультації: за допомогою електронної пошти (kcpnipp@gmail.com; kalinyuk_a@naiau.kiev.ua), месенджерів і платформи Zoom, Пн-Пт з 9:00 до 16:00.